

Viktorija Matuzonytė – Vytauto Didžiojo universiteto Baltijos regiono kultūrų programos bakalaurė (2018)

Moksliniai interesai: tautinis kostiumas, nacionalinės tapatybės klausimas, šiuolaikinis folkloras

El. paštas: viktorijosm@gmail.com

Viktorija Matuzonytė: BA in Baltic Region Cultures at Vytautas Magnus University (2018)

Research interests: national costume, question of national identity, contemporary folklore

E-mail: viktorijosm@gmail.com

Laima Anglickienė – doc. dr. Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedros vedėja

Moksliniai interesai: etniškumas ir nacionalumas, šiuolaikinis folkloras

El. paštas: laimute.anglickiene@vdu.lt

Laima Anglickienė: assoc. prof. dr., Head of Department of Cultural Studies at Vytautas Magnus University

Research interests: ethnicity and nationality, contemporary folklore

E-mail: laimute.anglickiene@vdu.lt

Viktorija Matuzonytė, Laima Anglickienė

Vytauto Didžiojo universitetas

TAUTINIO KOSTIUMO AKTUALUMAS LIETUVOS, LATVIJOS, SUOMIJOS IR NORVEGIJOS JAUNIMUI

Anotacija

Straipsnyje analizuojama 18–30 metų Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos jaunimo požiūris į tautinį kostiumą. Tikslas – išanalizuoti ir nustatyti, kaip tautinį kostiumą vertina minėtų šalių jaunimas. Straipsnyje glaustai pristatomos tautinio kostiumo sukūrimo prielaidos tiriamose šalyse; nagrinėjama, kiek tautinis kostiumas yra aktualus šiandieniniam Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos jaunimui, kokios informacijos, susijusios su šia sritimi, jauniems žmonėms trūksta, ar jis, respondentų nuomone, yra svarbus etniškumo simbolis. Tyrimas vyko 2017–2018 m., informaciją pateikė 156 pateikėjai. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad prasčiausia tautinio kostiumo situacija šiuo metu yra tarp Suomijos jaunimo, tuo tarpu geriausiai tautinio kostiumo puoselėjimo ir dėvėjimo tradicijas yra išlaikiusi Norvegija. Vis didėjantį susidomėjimą tautiniu kostiumu išreiškė latvių respondentai, tuo tarpu lietuvių rezultatai atskleidė, kad tautinis kostiumas nėra svarbi šeimos perduodama tradicija.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: tautinis kostiumas, jaunimas, Lietuva, Latvija, Suomija, Norvegija, etniškumas.

Abstract

This article examines the attitude of young people of age 18 to 30 from Lithuania, Latvia, Finland and Norway towards the national costume. The aim of this article is to analyze and determine how national costume is appreciated by the youth of countries mentioned before. The article briefly presents the preconditions for the emergence and creation of a national costume; it analyzes what kind of information is lacking about national costume. The research was made in 2017–2018. Information was provided by 156 respondents. In conclusion, the worst situation is between Finnish youth and the deepest traditions of costume's wearing has Norway. The results of Lithuanians reveal that national costume is not very important tradition, Latvians show the growing interest in the costume.

KEY WORDS: National costume, youth, Lithuania, Latvia, Finland, Norway, ethnicity.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v25i0.1973>

Įvadas

Šiandien itin sparčiai besikeičiančiame pasaulyje savęs, kaip tam tikros tautos dalies, suvokimas yra labai svarbus. Kiekviena šalis turi jai svarbių požymių, bendrų mitų, ženklų, simbolių, išskiriančių ją iš kitų valstybių bei leidžiančių priskirti save vienai ar kitai kultūrai ir kiekvienam šalies gyventojui turinčių didelę reikšmę. Šalies himnas, vėliava ar herbas identifikuoja valstybę, tuo tarpu etninė kultūra: tradicijos, šokiai, dainos, apranga atskleidžia kiekvienos tautos ar mažesnių šalyje gyvenančių etninių grupių gyvenimo būdą, pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą, kuri atsispindi šventėse, autentiškuose šokių judesiuose, dainų žodžiuose ar drabužių raštuose. Etniškumo ir jo ženklų bei simbolių tyrimus atliko daugelio sričių mokslininkai, akcentuodami kiekvieno požymio reikšmę, kartais bandydami juos išrikiuoti pagal svarbą. Šiame straipsnyje į šias diskusijas nesileisime, bet norėsime parodyti tik vieno simbolio – tautinio kostiumo – aktualumą šiandieniniam jaunimui. Lietuvių tautinio kostiumo tyrinėtoja Teresė Jurkuvienė pabrėžia tautinio kostiumo reikšmę: „jis suvokiamas kaip nacionalinės kultūros produktas, atspindintis tautai būdingą pasaulėžiūrą ir nacionalinį charakterį, liudijantis istorinės kultūros tęstinumą ir gyvybingumą“ (Jurkuvienė 2011, 26).

Šio straipsnio objektas – tautinio kostiumo reikšmė ir aktualumas Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos jaunimui. Hipotezė – tautinis kostiumas šiaandien yra aktualiausias Norvegijoje, o kitose tiriamose šalyse jo svarba nėra didelė. Tikslas – išanalizuoti ir nustatyti, kaip tautinį kostiumą vertina Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos jaunimas. Uždaviniai: glaustai pristatyti tautinio kostiumo atsiradimo ir sukūrimo prielaidas tiriamose šalyse; panagrinėti, kiek tautinis kostiumas yra aktualus šiandieniniam Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos jaunimui, kokios informacijos, susijusios su šia sritimi, jauniems žmonėms trūksta, ar jis, respondentų nuomone, yra svarbus etniškumo simbolis. Darbe taikomi istorinis–lyginamasis, aprašomasis ir analizės metodai.

Šiandien žmogui yra lengvai prieinami įvairūs informacijos šaltiniai, kurie supažindina su savo šalies ar kitų tautų tautiniu kostiumu. Tačiau tyrimų, analizuojančių šiandieninę tautinio kostiumo situaciją (jo panaudojimą praktikoje, populiarumą), yra mažai. 2017–uosius metus Lietuvoje paskelbus tautinio kostiumo metais, imta labiau domėtis ne tik tradicine apranga istorijos raidoje, bet ir pradėta kalbėti apie tautinio kostiumo, kaip svarbaus valstybinio simbolio, aktualumą, jo dėvėjimo tradiciją. Pamačius, kad vis dar nėra atliktų panašaus pobūdžio tyrimų, buvo pasirinkta išanalizuoti tautinio kostiumo puoselėjimo situaciją kelių Baltijos regiono valstybių visuomenėse, atsižvelgiant į 18–30 metų jaunimo, kuris greitai pats bus atsakingas už tradicijų išsaugojimą ir perdavimą kitoms kartoms, nuomonę.

Tyrimui atlikti naudotos anoniminės apklausos anketos, pateiktos internete. Tyrimas vyko 2017 m. kovo mėn. – 2018 m. kovo mėn. Atsakymus pateikė 156 pateikėjai: 123 moterys ir 33 vyrai, iš jų 62 respondentai buvo iš Lietuvos (15 vyrų ir 47 moterys), 37 respondentai iš Latvijos (29 moterys ir 8 vyrai), 16 asmenų iš Suomijos (13 moterų ir 3 vyrai), 41 respondentas iš Norvegijos, kurie papildomai buvo skirstomi į dvi amžiaus grupes: 5 vyrai ir 14 moterų nuo 18 iki 30 metų bei 2 vyrai ir 20 moterų nuo 31 iki 82 metų (šios dvi grupės darbe sąlygiškai vadinamos jaunimo ir vyresniąja grupėmis). Gal šie apklaustųjų skaičiai ir nėra labai dideli, tačiau, manytume, respondentų pateiktos nuomonės rodo bendrąsias kiekvienos šalies tendencijas. Surinkta medžiaga saugoma Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedros Etnologijos rankraštyne, byloje Nr. 2639 (toliau – VDU ER).

Tyrimo rezultatai padėjo išnagrinėti kelis esminius klausimus, susijusius su tautinio kostiumo padėtimi šiomis dienomis: žmonių susidomėjimą savo tautiniu kostiumu, tautinio kostiumo panaudojimą šiuo metu, prieinamus informacijos šaltinius apie tautinį kostiumą ir asmeninį požiūrį į tautinį kostiumą, kiek šis kostiumas vertinamas kaip svarbus valstybingumo ir etniškumo simbolis.

Tautinio kostiumo sukūrimo laikas ir prielaidos

XIX a. pradžioje Europoje kilęs romantinis nacionalizmas paskatino žmones susidomėti savo praeitimi, pasidarė labai svarbu turėti savo etninius simbolius, kurie išreikštų tautos išskirtinumą ir nepriklausomybę. Pradėjęs formuotis XIX a. pradžioje, jau XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje tautinis kostiumas tapo išskirtiniu ir itin svarbiu tautos simboliu, kurį turėjo kiekviena Europos tauta. Mūsų tiriamose šalyse tautinio kostiumo, kaip tautinio simbolio, susiformavimo laikas šiek tiek skyrėsi. Bene anksčiausiai tautinio kostiumo poreikis atsirado Norvegijoje. Čia žavėjimasis savo liaudies kultūra kilo dar viduramžiais, kai danai okupavo Norvegiją, o sustiprėjo XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje.

Tačiau dabartiniai norvegų tautiniai kostiumai susiformavo 1840–1867 metais (Norway Connects 2015).

Tuo tarpu kitoje Šiaurės šalyje – Suomijoje – dabartinio tautinio kostiumo oficialia „gimimo data“ laikomi 1885 metai, kai Rusijos caro Aleksandro III ir Marijos Feodorovos vizito Suomijoje metu dovanas valdovams įteikė savo regiono tautiniu kostiumu pasipuošusios suomių moterys (Yle 2015). Suomių tautinis kostiumas yra sukurtas pagal XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios valstiečių tradicinę aprangą.

Kaimyninėje Latvijoje tautinis kostiumas susiformavo gana vėlai. Tautinio kostiumo poreikis atsirado su Dainų šventės tradicijomis, kai norėta savo šalies kultūros unikalumą parodyti scenoje. Pirmosios idėjos Latvijos tautiniam kostiumui buvo pasiūlytos 1888 m., prieš rengiant trečiąją dainų šventę (Karlsone 2014). Tuo tarpu Lietuvoje tautinio kostiumo susiformavimo link žengta vėliausiai, kaip pažymi Asta Venskienė, „savo tautinį kostiumą lietuviai pradėjo kurti tuomet, kai daugumoje šalių tokie drabužiai jau buvo susiformavę ir buvo nusi-stovėjusi jų vilkėjimo praktika“ (Venskienė 2010, 426). Lietuvių tautinis kostiumas formavosi XIX–XX a. sandūroje, tačiau tikslūs tautinio kostiumo modeliai buvo sukurti tik XX a. 4-ajame dešimtmetyje.

Taigi, kaip etniškumas ir tautinis kostiumas siejasi šiandien, XXI amžiuje? Ar pasaulyje, kuriame sparčiai vyksta globalizacijos procesas, vis dar reikalingi simboliai, priskiriantys asmenį tam tikrai tautai? Ar apskritai šiuolaikinis jaunas žmogus nori būti kažkam priskiriamas ir identifikuojamas? Interviu žurnalui „Liaudies kultūra“ T. Jurkuvienė teigė, kad „šiandien tautinius kostiumus įsigyja tie, kurie domisi savo šaknimis, šeimos, gimtosios vietovės ir šalies istorija, savosios tapatybės paieškomis“ (Jurkuvienė 2014, 3). Šiandien, kai nevaržomi galime keliauti, tyrinėti kitas kultūras, pirmiausia labai svarbu suprasti savąją ir mokėti ją pristatyti kitiems. Ir nors, kaip 2016 m. pasisakė tuometinis Etninės kultūros globos tarybos pirmininkas Virginijus Jocys, „Lietuvoje tautiniai drabužiai šia-dien vilkimi dažniausiai tik scenoje, jie nėra labai populiarūs tarp politikų, diplo-matų ir kitų asmenų, kurių tiesioginė veikla – reprezentuoti šalį“ (Jocys 2016), manytume, kad tautinio kostiumo reprezentacija yra labai svarbi. Besikeičiančio pasaulio sustabdyti nepavyks, tačiau tam tikri kultūriniai simboliai turi būti iš-saugoti kaip vertinga kiekvienos tautos kultūrinio paveldo dalis.

Tautinio kostiumo naudojimas šiandien

Tyrimu buvo siekiama nustatyti, kokią reikšmę tautinis kostiumas turi šian-dien. Pirmiausia respondentų teirautasi, ar jie dalyvauja / dalyvavo folkloro an-samblių veikloje, kada yra garantuota galimybė dėvėti tautinį kostiumą. Šiuo klausimu norėta sužinoti apie pateikėjų bendrą domėjimąsi savo šalies tradicine

kultūra. Būtų galima teigti, kad asmenys, dalyvaujantys įvairių folkloro ansamblių veikloje, yra susipažinę ne tik su savo šalies tradicijomis ir papročiais, bet ir su tautiniu kostiumu, nes dažniausiai jis dėvimas pasirodymų metu. Taigi folkloro ansamblių veikloje dalyvavo arba dalyvauja 48,6 proc. apklaustų latvių, 42,1 proc. norvegų, 38,7 proc. lietuvių ir 6,3 proc. suomių 18–30 metų jaunimo. Rezultatai atskleidžia, kad Latvijoje jaunimo dalyvavimas folkloro ansamblių veikloje aktyviausias, tuo tarpu Suomijoje – pasyviausias.

Antra, respondentų klausta, ar jiems nors kartą gyvenime teko dėvėti tautinį kostiumą ir kokia proga jį dėvėjo, siekiant nustatyti, kokių dar galimybių yra tautinį kostiumą panaudoti praktikoje. Bent kartą gyvenime kostiumą teko dėvėti 78,9 proc. norvegų, 76 proc. latvių, 66,1 proc. lietuvių ir tik 18,8 proc. suomių. Tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje tautinis kostiumas dažniausiai dėvimas folkloro ansamblių pasirodymų metu, tuo tarpu norvegų ir suomių atsakymai buvo kitokie – ansamblių pasirodymų metu tautinį kostiumą dėvėjo tik vienas Norvegijos ir vienas Suomijos atstovas. Antroje pagal populiarumą vietoje lietuvių tautinius kostiumus dėvėjo valstybinių švenčių metu. Tokia proga kostiumą dėvėjo ir didžiausia dalis norvegų respondentų. Tuo tarpu iš Latvijos atstovų tai darė tik vienas respondentas, o tarp suomių atstovų tokia proga kostiumo nedėvėjo nė vienas.

Trečia, pateikėjų teirautasi, ar jie šeimoje turi nuosavą tautinį kostiumą ir kokia kostiumo kilmė, tuo siekiant atsakyti į klausimą, ar yra išlikusi dėvėjimo tradicija ir ar ji turi potencialo būti perduodama. Savo šeimoje nors vieną kostiumą turi 73,7 proc. norvegų, 40,5 proc. latvių, 31,3 proc. suomių ir 21 proc. lietuvių.

Kaip šeimoje atsirado tautinis kostiumas? Lietuvoje tautiniai kostiumai dažniausiai siuvami pagal užsakymą. Sulaukta keleto atsakymų, kad tautinis kostiumas yra likęs iš dalyvavimo folkloro ansamblių veikloje. Tuo tarpu tiek Latvijoje, tiek Suomijoje ir Norvegijoje dažniausiai tautinis kostiumas šeimoje atsirado kaip senelių palikimas. Taip pat didelė dalis šių šalių respondentų siuvosi naujus tautinius kostiumus.

Galiausiai respondentų buvo klausiama, ar jie norėtų turėti savo asmeninį tautinį kostiumą, siekiant nustatyti, ar yra jaučiamas jo poreikis. 78,3 proc. latvių, 66,1 proc. lietuvių, 57,9 proc. norvegų ir 37,5 proc. suomių atsakė, kad norėtų turėti savo asmeninį tautinį kostiumą. Vienintelėje Suomijoje neigiamų atsakymų sulaukta daugiau nei pusė, ir didelio poreikio turėti kostiumą nėra.

Toliau tik teigiamai atsakiusių pateikėjų buvo teirautasi, kokia proga dėvėtų savo tautinį kostiumą. Didžiausia dalis visų šalių respondentų atsakė, kad dėvėtų jį įvairių valstybinių ir religinių švenčių progomis. Lietuvių ir latvių pateikėjų nuomonės buvo panašios – abiejų šalių respondentai pasisakė, kad kostiumą dėvėtų ne tik iškilmingiausiomis progomis, bet ir tarptautiniuose renginiuose, ku-

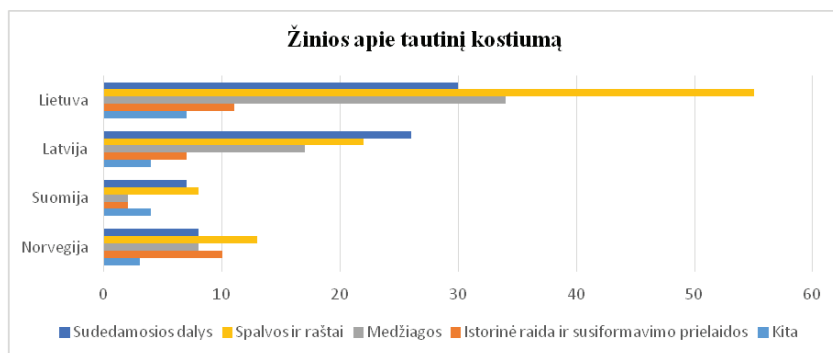
riuose dalyvauja žmonės iš įvairių šalių, tikslingai norėdami pademonstruoti savo šalies unikalumą. Respondentai pasisakė už galimybę pritaikyti tautinio kostiumo detales šiandieninėje visuomenėje, dėvint tik tam tikras atskiras dalis prie kasdienės įprastos aprangos. Be paminėtų valstybinių švenčių, keletas suomių pateikėjų kostiumą norėtų dėvėti kasdien, tačiau tai sukeltų papildomų nepatogumų, tad kostiumą, jų nuomone, reikėtų pritaikyti šiandienai. Tuo tarpu norvegų pateikėjai išskyrė ne tik valstybines, bet ir svarbias šeimos šventes, tokias kaip vestuvės, krikštybos ar laidotuvės, kurių metu norėtų dėvėti tautinį kostiumą.

Žinios apie tautinį kostiumą

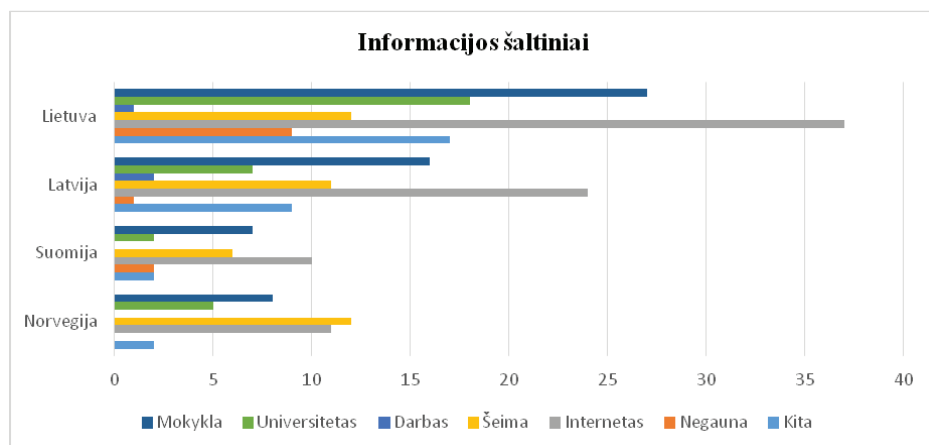
Toliau tyrime siekta nustatyti, kokių žinių apie savo šalies tautinį kostiumą turi respondentai, kokie yra pagrindiniai informacijos šaltiniai, ir teirautasi, ar jaučiamas informacijos trūkumas ir būtent kokios informacijos norėtųsi daugiau.

Respondentų buvo klausiama, ar jie žino, kad tautiniai kostiumai gali skirtis, priklausomai nuo regiono. 97,3 proc. latvių, 93,8 proc. suomių, 94,7 proc. norvegų ir 80 proc. lietuvių žinojo, kad skirtingi regionai turi skirtingus kostiumus.

Teiraujantis, kokia pagrindinė informacija jiems yra žinoma apie jų šalies tautinį kostiumą, buvo pateikti penki galimi atsakymai, kuriuos galima rinktis kelis: *sudedamosios dalys*; *spalvos ir raštai*; *medžiagos*; *istorinė raida ir susiformavimo prielaidos* arba *kita* (įrašomas respondento asmeninis atsakymas). Tarp lietuvių, suomių ir norvegų respondentų daugiausia kartų pasirinkta *spalvos ir raštai* (55 lietuvių atsakymai, 8 suomių atsakymai ir 13 norvegų atsakymų), latvių respondentai daugiausia kartų pasirinko atsakymą *sudedamosios dalys* (26 kartai) (žr. 1 diagramą). Tiek lietuvių, tiek latvių respondentai atsakė, kad mažiausiai žino apie tautinio kostiumo istorinę raidą, o suomiai ir norvegai – apie medžiagas.

1 diagrama

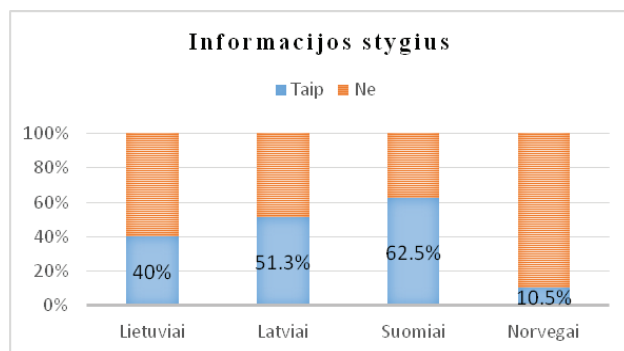

2 diagrama

Nustatyta, kokie yra pagrindiniai šaltiniai informacijai apie tautinį kostiumą gauti. Čia taip pat buvo galimi vienas ar keli pasirinkimo variantai: *mokykloje; universitete; darbe; iš šeimos narių; internete; informacijos negauna; kita*. Šiuo klausimu „sutarė“ Lietuvos, Latvijos ir Suomijos atstovai, tarp kurių populiariausias atsakymas buvo „internete“, šį atsakymą 37 kartus pasirinko lietuviai, 24 kartus – latviai ir 10 kartų – suomia (žr. 2 diagramą). Tik tarp norvegų respondentų populiariausias atsakymas buvo „iš šeimos narių“, tačiau internetas taip pat buvo antras pagal populiarumą informacijos šaltinis. Kad informacijos negauna iš viso, teigė 9 respondentai iš Lietuvos, 2 respondentai iš Suomijos, 1 respondentas iš Latvijos, o tarp Norvegijos respondentų šis atsakymas pasirinktas nebuvo. Mažiausiai kartų visose šalyse pasirinktas atsakymas „darbe“.

Galiausiai norėta gauti atsakymą į klausimą, ar tyrime dalyvavę pateikėjai jaučia informacijos apie tautinį kostiumą trūkumą ir kokios būtent informacijos norėtų sulaukti. 40 proc. lietuvių, 51,3 proc. latvių, 62,5 proc. suomių ir tik 10,5 proc. norvegų norėtų gauti daugiau informacijos apie tautinį kostiumą (žr. 3 diagramą). Buvo minimos įvairios temos, apie kurias respondentai norėtų sužinoti plačiau. Lietuvių respondentai dažniausiai pasisakė norintys gauti daugiau informacijos apie kostiumų regioniškumą ir kaip juos atskirti; rezultatas gali būti nuspėjamas, atsižvelgiant į tai, kad lietuviai mažiausiai žinojo, kad tautinis kostiumas skiriasi pagal etnografinius regionus. Tuo tarpu latvių, suomių ir norvegų respondentai daugiausia norėtų sužinoti apie kostiumo atsiradimo istoriją ir formavimosi raidą.

Šioje tyrimo dalyje gauti rezultatai buvo tokie, kokių buvo galima tikėtis. Pirmoje tyrimo dalyje išsiskyrė norvegų atsakymai, kurie atskleidė, kad tarp

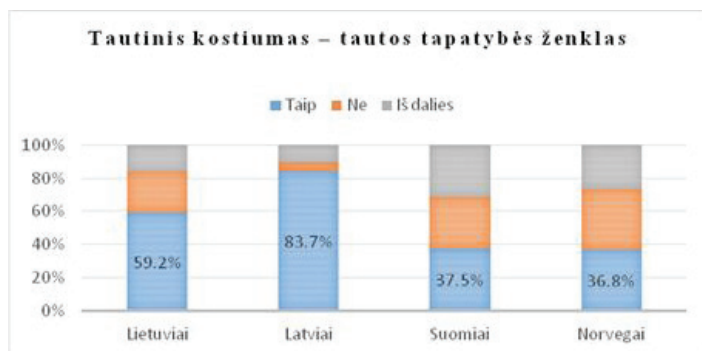

3 diagrama

norvegų jaunimo tautinis kostiumas vis dar populiarus ir plačiai naudojamas, o turimos tradicijos vis dar stiprios. Dėl to norvegai ir nurodė, kad informacijos stygių jaučia mažiausiai iš visų tiriamų šalių. Ankstesni rezultatai atskleidė, kad mažiausiai praktikoje tautinius kostiumus naudoja suomių respondentai, todėl jų jaučiamas informacijos stygius yra didžiausias.

Tautinio kostiumo reikšmė šiandien

Paskutinėje tyrimo dalyje buvo siekiama nustatyti tautinio kostiumo reikšmę šiandien. Pirmiausia respondentų buvo klausama, ar, jų manymu, tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas. Šis klausimas padėjo geriausiai atskleisti, kokia yra simbolinė tautinio kostiumo reikšmė dabartiniam jaunimui. 83,7 proc. latvių, 59,2 proc. lietuvių, 37,5 proc. suomių, 36,8 proc. norvegų mano, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas. Taigi, daugiausia taip manančių yra tarp latvių respondentų, mažiausiai – tarp suomių ir norvegų (žr. 4 diagramą).

4 diagrama

Kadangi paskutinė tyrimo dalis sulaukė daugiausia respondentų reakcijų ir nuomonių, toliau bus pateikiami išsamesni kiekvienos tirtos šalies rezultatai.

Lietuva. 59,2 proc. lietuvių respondentų mano, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas. Teigiamai atsakę respondentai tikino, kad tautiniame kostiume atsispindi tautos istorija, kasdienė veikla, savitumas. Kiekvienai tautai privalu turėti savo kostiumą, nes tai tarsi „skiriamasis ženklas, kuris reprezentuoja tautą – valstybę“ (VDU ER 2639/7). Anot vienos respondentės, tautinis kostiumas „slepia didelę istoriją, esminius lietuvių, baltų kultūros atstovų, bruožus, išskirtinį ženklumą, turintį energetinę reikšmę. Tai – daugiau nei rūbas“ (VDU ER 2639/25). Kostiume atsispindi tuometinis pasaulio suvokimas ir matymas, kuris vaizduojamas spalvomis bei simboliais. Taip pat tai moterų kruopštumo ženklas, jų fantazija audimo raštuose, siuvinėjimuose. Šiais laikais, anot vieno iš pateikėjų, kostiumas „padeda suformuoti tautinę tapatybę, nes yra vienas iš tautiškumo simbolių greta vėliavos, himno ir kalbos. Jis yra labai aiškus vizualinis tautiškumo vaizdiny“ (VDU ER 2639/14).

10 (16 proc.) respondentų mano, kad iš dalies tai yra simbolis, svarbus greta kitų simbolių, tokių kaip herbas ar vėliava. Buvo sulaukta nuomonės, kad tai nėra šiandieninės tautos simbolis, nes jis suformuotas iki XIX amžiaus, tai gi ir atspindi tik to meto tautos bruožus. Anot respondento, tauta yra ne tik tai, kas buvo nuo tam tikro laiko iki tam tikro laiko, bet ir tai, kas yra dabar (VDU ER 2639/44). Sutinkama, kad tautinis kostiumas byloja apie mūsų atskirtį nuo kitų baltų ar slavų tautų, bet, jo neturint, nereiškia, kad tapatybė tokiai tautai ar asmeniui nesvarbi: „tautinis tapatumas gali vilkėti įvairų rūbą. Jei žmogus, tapatinantis save su kuria nors tauta, neišmano savo tautos tradicinio kostiumo ypatumų, dar nereiškia, kad jis negali būti pilnavertis tos tautos narys“ (VDU ER 2639/60). Buvo minėta, kad tai galimai yra tapatybės ženklas, tačiau kuo toliau, tuo labiau „jaunimas praranda ryšį su tautiniu kostiumu, tad reikėtų kažko naujo ir funkcionalaus“ (VDU ER 2639/8).

24,8 proc. respondentų išreiškė aiškią poziciją – jie nemanantys, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas, nes „tautos tapatybė nėra tik kostiumas, tautos tapatybė susideda iš daug dalių, o rūbai – mažiausiai tapatumo turintis ženklas, ypač šiandieninėje visuomenėje“ (VDU ER 2639/18). Pabrėžta, kad kiti tautinio tapatumo ženklai, tokie kaip kalba, teritorija, istorija ar net muzika ir šokiai, turi didesnę vertę kaip ženklai.

Latvija. 83,7 proc. latvių mano, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas. Dažniausiai savo atsakymą jie grindė pasisakydami, kad tautinis kostiumas yra aiškiausias šalį reprezentuojantis simbolis. Šis ženklas yra svarbus prisiminimas iš protėvių laikų, menantis apie šalyje vykusius įvykius, vyravusį gyvenimo būdą, tradicijas ir pan. Daugelis teigiamai atsakiusiųjų teigė, kad tau-

tinis kostiumas suteikia patriotiškumo jausmą ir leidžia didžiuotis savo šalimi bei jos istorija. Be to, respondentų manymu, tautinis kostiumas padeda parodyti savo unikalumą bei išskirtinumą iš kitų šalių. 4 (10,8 proc.) latvių respondentai sutiko, kad tautinis kostiumas tautos tapatybės ženklu gali būti laikomas iš dalies. Tuo tarpu neigiamai atsakė tik 2 (5,4 proc.) respondentai, tačiau savo nuomonės nekomentavo.

Suomija. Apklausoje dalyvavusių suomių pateikėjų atsakymai skyrėsi nuo lietuvių ir latvių atsakymų. 6 (37,5 proc.) respondentai atsakė, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas, tačiau net 5 (31,25 proc.) atsakė neigiamai ir 5 (31,25 proc.) sutiko iš dalies.

Teigiamai atsakę asmenys mano, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės simbolis, bylojantis apie istorinius įvykius, tradicijas ir papročius. Tai padeda atrasti tautų skirtumus ir parodyti savo šalies unikalumą. Tuo tarpu neigiamai atsakę pateikėjai savo atsakymus aiškiai pagrindė. Vienas respondentas teigė, kad galbūt tai svarbu kitoms šalims, tačiau suomiams – ne: „Suomijoje kostiumai naudojami labai retai bei apie juos mažai kalbama ar demonstruojama“ (VDU ER 2639/99). Net keli respondentai atsakė, kad jiems tautinis kostiumas nėra tapatybės ženklas, tačiau sutiko, kad tai gali būti labai svarbus simbolis kitoms tautoms, pavyzdžiui, samiams. Jų manymu, ši tauta turi glaudesnę ryšį su tautiniu kostiumu. Taip pat svarstyta, kad kostiumas gali būti svarbus tautinėms mažumoms, nes tai „tarsi ženklas, leidžiantis parodyti, kad jie egzistuoja“ (VDU ER 2639/101). Neigiamai pasisakę suomia teigė, kad šiomis dienomis tautinis kostiumas nebeturi jokios prasmės. Vieno respondento teigimu, „žmogui nereikia kostiumo, kad jis galėtų save identifikuoti. Tapatybė nėra tai, kokia yra šeimos kilmė“ (VDU ER 2639/104). Šiuolaikinis jaunimas yra daug platesnių pažiūrų, ir vieno iš respondentų manymu, kuo toliau, tuo labiau tautinis kostiumas praras prasmę ir svarbą (VDU ER 2639/105).

Norvegija. Apklausus norvegus, ar, jų manymu, tautinis kostiumas yra tautinės tapatybės simbolis, atsakymai pasiskirstė apylygiai. 7 (36,8 proc.) respondentai su teiginiu sutiko, 7 (36,8 proc.) – paneigė ir net 5 (26,5 proc.) respondentai tikslaus atsakymo pateikti negalėjo ir dvejavo. Teigiamai pasisakę respondentai mano, kad tautinis kostiumas yra „svarbi jų kultūros bei istorijos dalis, taip pat kad tai suteikia istorinės priklausomybės jausmą besikeičiančioje visuomenėje“ (VDU ER 2639/124). Tuo tarpu dėl atsakymo dvejojantys respondentai mano, kad galbūt tai gali būti vienas iš simbolių, tačiau nėra įsitikinę, ar tai vis dar reikalinga šiandieninėje visuomenėje: „Na, nesu tuo įsitikinusi. Jei kas nors turi kostiumą, tačiau nebėra progų, kur jį dėvėti, tada kokia esmė jį [kostiumą] turėti?“ (VDU ER 2639/118).

Toliau pateikėjų teirautasi, ar yra jaučiamas tautinio kostiumo poreikis šiandieninėje visuomenėje, siekiant apibendrinti visą tyrimą, užduodant tiesiogiai su tyrimo esme susijusį probleminį klausimą. 78,3 proc. latvių, 68,8 proc. lietuvių, 56,3 proc. suomių ir tik 15,8 proc. norvegų jaunimo mano, kad tautinis kostiumas tikrai reikalingas šiandieniniame pasaulyje.

Lietuva. 43 (68,8 proc.) respondentai sutiko, kad tautinis kostiumas yra tikrai reikalingas šiandieniniam pasauliui. Anot pateikėjų, šiandien tautinis kostiumas reikalingas siekiant parodyti savo autentiškumą bei palyginti su kitų šalių kostiumais, taip pat naudoti tai kaip tautos pasididžiavimo simbolį. Išreikšta nuomonė, kad tai ypač svarbu lietuviams, nes daugelis emigruoja, todėl norisi sukurti kažką, ką kiekvienas lietuvis galėtų dėvėti. Anot vieno iš pateikėjų, „globaliame bei chaotiškame pasaulyje žmonėms reikia atsparos taško, pagrindo, šaknų, reikia tapatybės – suprasti ir žinoti, kas tu esi, kuo skiriesi nuo kitų. Jei to nebūtų, žmonės blaškytųsi į visas puses be aiškos krypties“ (VDU ER 2639/14). Bene dažniausiai buvo pareikšta nuomonė, kad dabar tautinis kostiumas itin svarbus išeivijoje, nes tai vienintelis toks apčiuopiamas dalykas, kurį galima turėti, demonstruoti, gėrėtis.

Respondentai, teigė, kad tautinis kostiumas šiandien nėra reikalingas, pažymėjo, kad tai nykstanti tradicija, nebeturinti ateities, praradusi funkciją. Teigiama, kad pats tautinis kostiumas nėra reikalingas, tačiau yra svarbu mokyklose šviesti mokinius, supažindinti su kostiumu. Nors manoma, kad tai nėra reikalinga, tačiau sutinkama, kad „galima bandyti pritaikyti tam tikrus akcentus bei detales šiuiolaikinėje madoje“ ir taip tautinį kostiumą panaudoti (VDU ER 2639/22).

Neturintys aiškos pozicijos respondentai teigė, kad tautinis kostiumas reikalingas labiau kaip simbolis arba istorijos dalis, tačiau nebūtina jo turėti namuose kiekvienam. Paminėta, kad jis nėra labai reikalingas, tačiau sutinkama, kad norėtųsi, jog jaunimas žinotų, kaip tai atrodė. Anot vieno iš pateikėjų, „kostiumas turėtų būti reprezentuojamas per tautines šventes (valstybines šventes), progas, simbolizuojančias valstybę“ (VDU ER 2639/6). Kito pateikėjo manymu, „tautinis kostiumas reikalingas tiek, kiek yra žmonių, norinčių jį saugoti. Dirbtinis eskalavimas ir bendrų išteklių naudojimas yra nereikalingas“ (VDU ER 2639/30). Šis atsakymas, matyt, buvo žmogaus reakcija į neseniai, 2016 m., kilusią Ramūno Karbauskio iniciatyvą visiems Lietuvos vaikams valstybės 100-mečio proga padovanoti po tautinį kostiumą (Delfi 2016). Vienas iš respondentų pasisakė, kad tautinio kostiumo dėvėjimas „priklauso nuo paties asmens norų, prievarta nieko neįpirši. Tačiau dauguma pakeliavę po pasaulį pamato, kokią reikšmę turi toks kostiumas ir nori turėti savąjį“ (VDU ER 2639/51).

Latvija. 29 (78,3 proc.) latviai teigė, kad kostiumas tikrai reikalingas ir šiandien, tuo tarpu 4 (10,8 proc.) pasisakė, kad tautinis kostiumas yra nereikalingas, o likę 3 (8,1 proc.) atsakymo nepateikė. Šis paskutinis klausimas sulaukė bene didžiausios latvių reakcijos. Teigiamai atsakę respondentai pasisakė, kad tautinis kostiumas yra savos kultūros ir tautos simbolis, turintis sakralinę prasmę šaliai bei pasauliui, kuris pilnas pokių ir kultūrų maišymosi. Tai savą istoriją bylojantis kūrinys, savo raštuose ir spalvose užkoduojantis tautos raidą, pokių, papročių bei tradicijas. Respondentai teigė, kad tai yra išskirtinumo ženklas, kuris labai reikalingas šių dienų pasaulyje, kai viskas suvienodėję – vyraujanti panaši muzika, apranga. Vienas respondentas pateikė net kelis būdus, kas yra tautinis kostiumas žmogui šiandien: tradicija, kurią reikia saugoti, ekonominiais tikslais – šaltinis kuriant naujus etnoproductus bei politiniais tikslais (VDU ER 2639/85).

Suomija. Suomių rezultatai pasiskirstė beveik pusiau: 9 (56,3 proc.) respondentai mano, kad tautinis kostiumas šiandien yra reikalingas, o 7 taip nemano. Sutikę, kad tautinis kostiumas yra reikalingas dabartinėje visuomenėje, asmenys teigė, kad tai svarbi ir labai graži palikimo dalis, užimanti svarbią vietą globalizacijos veikiamame pasaulyje. Tai tautos išskirtinumo ženklas, kurį reikia saugoti ir perduoti ateities kartoms. Vienas iš respondentų mano, kad tai dalis kultūros, ir nors daugelis tai pamiršo, tačiau Suomijoje vis dar yra žmonių, kurie dėvi tradicinį kostiumą Suomijos Nepriklausomybės dienos iškilmėse arba dėvėjo jį savo vestuvėse. Tačiau respondentas teigė, kad taip pat nereikėtų tautinio kostiumo taip sureikšminti ir reikėtų žiūrėti į tai paprasčiau (VDU ER 2639/115). Tuo tarpu neigiamai pasisakę asmenys aiškiai pabrėžė, kad tautinis kostiumas yra praeities ženklas, nereikalingas šiandieniniam pasauliui. Be to, keli respondentai atsakė, kad tai nereikalinga, nes neapibrėžia tavęs individualiai.

Norvegija. Ši tyrimo dalis ištis nustebino rezultatais. Tik 3 (15,8 proc.) norvegai aiškiai pasisakė, kad tautinis kostiumas yra reikalingas šiandieniniame pasaulyje, nes tai yra istorškai labai svarbus palikimas. Tuo tarpu net 8 (42,1 proc.) respondentai mano, kad vis dėlto tautinis kostiumas nebėra toks svarbus ar reikalingas šiandieniniame pasaulyje, nes „na, tai sena, todėl, manau, kad tai tik simbolis“. 8 (42,1 proc.) respondentai tikslaus atsakymo nežinojo ir pateikė įvairesnius atsakymus: „Sunku pasakyti. Gerai apie tai žinoti. Ir pati labai didžiavausi, kai galėjau jį dėvėti. Tačiau dabar šios galimybės nebeturiu“ (VDU ER 2639/118); „Nėra reikalinga, tačiau tai gražu kaip tradicinis simbolis“ (VDU ER 2639/122); „Gera turėti galimybę išreikšti priklausomybės jausmą. Kai kurie tam naudoja tradicinę aprangą, tačiau ne visi“ (VDU ER 2639/123).

Tautinio kostiumo vertinimas: vyresnių norvegų požiūris

Atliekant šį tyrimą, buvo suformuluota hipotezė, kad tautinis kostiumas šiandien yra svarbiausias Norvegijoje. Tokia hipotezė buvo suformuluota dėl norvegų vis dar itin dažnai dėvimo tautinio kostiumo valstybinių švenčių, tokių kaip gegužės 17-ą dieną švenčiama Konstitucijos diena, kuri sutampa su Tautinio kostiumo diena Norvegijoje, ar kitų svarbių gyvenimo įvykių metu. Norint patvirtinti arba paneigti šią hipotezę, tyrime dalyvavo ne tik 18–30 metų jaunimas, bet ir vyresni, 31–82 metų, norvegai. Savo atsakymus pateikė 21 žmogus. Gauti rezultatai padėjo palyginti norvegų kartų atsakymus ir nustatyti, ar tautinio kostiumo dėvėjimo tradicija vis dar tokia pat svarbi ir ar yra perduodamų vertybių tąsa. Toliau šioje dalyje bus pateikiami norvegų vyresniosios kartos tyrimo rezultatai.

Tautinio kostiumo praktinis naudojimas. Apklausoje dalyvavę 31–82 metų norvegai, paklausti, ar dalyvauja / dalyvavo folkloro ansamblių veikloje, atsakė, kad tokioje veikloje dalyvauja tik vienas iš 21 respondento, jis priklauso ansambluiui daugiau nei ketveri metai. Tačiau paklausti, ar gyvenime turėjo galimybę dėvėti tautinį kostiumą, teigiamai atsakė net 20 (95,2 proc.) respondentų. Todėl galima teigti, kad tautinis kostiumas norvegams turi ne tiek reprezentacinę, kiek šeimos perduodamų tradicijų ir vertybių prasmę.

Paklausti, kokių metu respondentai dėvėjo tautinį kostiumą, daugiausia kartų – 11 (52,4 proc.) – pasirinktas atsakymas „Nacionalinės dienos proga“. Taip pat net 7 (33,3 proc.) respondentai atsakė, kad tautinį kostiumą teko dėvėti šeimos švenčių, tokių kaip vestuvės ar krikštynos, metu. Nė karto nebuvo pasirinktas atsakymas „Folkloro ansamblių pasirodymų metu“. Buvo paminėti pavieniai atsakymai, kad kostiumą respondentas dėvėjo religinių švenčių metu, kostiumų vakarėlyje vaikams.

Kostiumo nuosavybė. Respondentai buvo klausiami, ar savo šeimoje turi nors vieną tautinį kostiumą. Tik vienas respondentas atsakė, kad tautinio kostiumo savo šeimoje neturi, tuo tarpu likę 20 respondentų atsakė, kad savo šeimoje turi vieną ar daugiau tautinių kostiumų. Buvo klausama, kokia turimo kostiumo kilmė. Viena dažniausiai pasikartojusių aplinkybių, kaip gautas kostiumas, buvo konfirmacijos [sutvirtinimo] proga: „Iš Telemarko. Tai [kostiumas] buvo pagamintas mano konfirmacijai prieš 30 metų“ (VDU ER 2639/136); „Taip, gavau savo [kostiumą], kai buvau keturiolikos metų, susijusį su mano sutvirtinimu“ (VDU ER 2639/146); „[Turiu] tris. Vienas buvo nupirktas mano dukrai ir jos sutvirtinimui (naudotas, iš Setesdalio) <...>“ (VDU ER 2639/150); „Aš turiu du, vieną, kurį mano mama pasiuvo ir išsiuvinėjo, kurį gavau, kai buvau sutvirtinta bažnyčioje, 14 metų“ (VDU ER 2639/154).

Kita dažnai minima tautinio kostiumo kilmė buvo paveldėjimas: „vienas paveldėtas iš mano mamos“ (VDU ER 2639/135); „Gavau kaip mamos dovaną, o mano dukra gavo iš savo močiutės“ (VDU ER 2639/144); „Mūsų dukra turi du, vieną paveldėjo iš savo močiutės (Vakarų Telemarkas)“ (VDU ER 2639/152).

Buvo minimos ir kitos atsiradimo istorijos: „Mes turime keturis kostiumus, mano – iš Giudbrandsdaleno įlankos, mano dviejų dukrų iš Bø, kur mes gyvename, ir mano vyro iš Vosso, kur jis gimė. Visi keturi kostiumai yra pagaminti jų savininkams“ (VDU ER 2639/151); „Aš turiu tris; vienas siūtas mano rankomis, du siūti man. Mano vyras turi vieną, siūtą jam. Aš pati rankomis siuvau tris savo anūkams, dydis 4–12 m. Visi vietiniai tradiciniai iš Rytų Telemarko, Norvegijos“ (VDU ER 2639/152); „Aš taip pat turėjau vieną, kai buvau maža mergaitė. Visos mergaitės ir suaugusiosios mano šeimoje turėjo ir turi tautinius kostiumus, kuriuos mes dėvime specialiomis progomis. Mano dukterys turėjo kiekviena po vieną, kai buvo mažos, o dabar turi kitus. Aš taip pat vieną turiu pasigaminantą pačios su šiek tiek pagalbos, tačiau be siuvinėjimų“ (VDU ER 2639/154).

Taigi, šie rezultatai puikiai atspindi stipriai išsisknijusias norvegų tautinio kostiumo dėvėjimo tradicijas. Dažniausiai kostiumas yra šeimos perduodama tradicija arba svarbiausius gyvenimo etapus pažyminti simbolinė dovana, tarsi oficialaus priklausymo tautai ženklas.

Žinios apie tautinį kostiumą. Norvegų respondentų buvo klausiama, kokią informaciją jie žino apie savo tautinį kostiumą. Respondentai galėjo rinktis kelis atsakymus. Rezultatai pasiskirstė apylygiai. Daugiausia kartų – 19 – buvo pasirinktas atsakymas *Spalvos ir raštai* (29,7 proc.). Antroje vietoje liko atsakymas *Medžiagos*, pasirinktas 16 (25 proc.) kartų. Mažiausiai kartų buvo pasirinktas atsakymas *Istorinė raida*. Taip pat vieną kartą pasirinktas atsakymas *Kita*, kuriame respondentas nurodė „Geografinės variacijos“. Taip pat visi respondentai atsakė žinantys, kad tautiniai kostiumai gali skirtis kiekviename regione.

Informacijos šaltiniai. Kitoje tyrimo dalyje domėtasi, koks informacijos šaltinis apie tautinį kostiumą yra populiariausias tarp 31–82 metų norvegų respondentų. Daugiausia kartų buvo pasirinkta, kad pagrindinis informacijos šaltinis yra šeima, – tokį atsakymą respondentai pasirinko net 17 (56,7 proc.) kartų. Taip pat 5 (16,7 proc.) kartus buvo pasirinktas atsakymas *Internetas* ir 4 (13,3 proc.) kartus *Darbas* kaip informacijos apie tautinį kostiumą šaltinis. Nė vienas respondentas informacijos šaltiniu neįvardijo pasirinkimo *Universitetas*. Buvo nurodyta ir keletas kitų informacijos šaltinių: „Iš tų, kurie vis dar juos gamina, tradicijų saugotojų. Aš taip pat pagaminau vieną savo dukrai ir gavau daug informacijos iš vietinio rankdarbių centro“ (VDU ER 2639/135); „Dirbant muziejuje“ (VDU ER 2639/141); „Knygos, profesionalios tautinių drabužių amatininkės“ (VDU ER 2639/152).

Didžioji dalis respondentų atsakė, kad jie jau turi pakankamai žinių, net 17 (81 proc.) respondentų iš 21 atsakė, kad daugiau informacijos gauti nenorėtų ir kad jos turi pakankamai, kai kurie savo atsakymus pagrindė taip: „Aš turiu, ko man reikia, pvz., keletą knygų apie skirtingus kostiumus visoje Norvegijoje“ (VDU ER 2639/135); „Gaunu privačias pamokas apie gamybos detales iš profesionalios kostiumų meistrės. Turiu gana išsamių žinių apie tautinio kostiumo istoriją, tai dešimtmečius buvo mano interesas ir pomėgis“ (VDU ER 2639/152); „Aš esu žurnalo *Magasinet BUNAD* apie tautinius kostiumus redaktorius, todėl turiu daugybę informacijos“ (VDU ER 2639/153). Tik keturi respondentai pasisakė, kad jaučia poreikį turėti daugiau informacijos apie kostiumų istoriją, siuvinėjimą ar kitas detales.

Tautinio kostiumo reikšmė šiandien. Paskutinėje tyrimo dalyje buvo siekiama nustatyti, kokia tautinio kostiumo reikšmė yra 31–82 metų norvegams, klausiant, ar, jų manymu, tautinis kostiumas yra tautinės tapatybės simbolis ir ar tautinis kostiumas apskritai reikalingas šiandieniniam pasauliui. Ši tyrimo dalis buvo svarbiausia siekiant patvirtinti arba paneigti hipotezę, kad tautinis kostiumas svarbiausias yra Norvegijoje.

18–30 metų norvegai atliktame tyrime apie tautinio kostiumo aktualumą jaunimui atskleidė ne tokius rezultatus, kokių buvo tikėtasi tyrimo pradžioje. Iš visų tiriamų šalių – Lietuvos, Latvijos, Suomijos ir Norvegijos – norvegai rečiausiai (36,8 proc. visų atsakymų) manė, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas. Jų nuomonė ryškiai išsiskyrė ir paskutinėje tyrimo dalyje, kurioje buvo klausiami, ar tautinis kostiumas apskritai reikalingas šiandieniniame pasaulyje, teigiamą atsakymą pasirinko tik 15,8 proc. respondentų. Atsižvelgiant į šiuos tyrimo rezultatus, norėta sužinoti, ar panašiai galvoja vyresni norvegai.

Taigi, paklausti, ar tautinis kostiumas yra tautinės tapatybės simbolis, 14 (66,6 proc.) respondentų atsakė teigiamai, 1 – neigiamai ir 5 respondentai sutiko iš dalies. Teigiamai pasisakę respondentai savo atsakymus pagrindė taip: „Žinoma, manau, kadangi naudojame kostiumus, kuriuos dėvėjo mūsų protėviai. Aš dėviu savo mamos, mano anūkė dėvi, kurį aš kažkada padariau savo dukrai, ir taip mes tapome nenutraukiamos tradicijos dalimi“ (VDU ER 2639/135); „Žinoma. Mes tikrai jaučiamės norvegais Nacionalinės dienos metu, kai tautiniai kostiumai yra dėvimi pagrindinėje miesto gatvėje“ (VDU ER 2639/151); „Taip. Norvegų tradicijose tai reprezentuoja tavo šaknis ir istoriją. Man / mums gana blogai tai vadinti kostiumu, šis žodis priverčia galvoti apie karnavalinio tipo kostiumą. Tautinė apranga (norv. *folkedrakt*, *bunad*) yra žmonių tradicijų ir istorijos simbolis tam tikrame regione“ (VDU ER 2639/152). Taigi, matome, kad šiuo klausimu norvegų skirtingų kartų atsakymai išsiskyrė – vyresnioji karta vis dar turi teigiamą požiūrį, tuo tarpu jaunesniosios kartos požiūris jau yra neigiamas.

Paskutinė dalis, kurioje buvo klausta, ar tautinis kostiumas reikalingas šiandieniniame pasaulyje, norvegų kartų atsakymai sutapo ir abi kartos daugiausia atsakė neigiamai. 8 (38 proc) respondentai iš 21 atsakė, kad vis dėlto tautinis kostiumas nėra reikalingas šiandieniniame pasaulyje, nes šiandieninis pasaulis turėtų siekti lygybės, o tautinis kostiumas ar kiti tapatybės ženklai, anot vieno iš respondentų, skirsto žmones. Tuo tarpu 7 respondentai pasisakė, kad tautinis kostiumas yra reikalingas šiandieniniame pasaulyje, nes jis „reprezentuoja seną rankų darbo tradiciją“ (VDU ER 2639/146). Taip pat net 4 respondentai savo nuomonės šia tema neturėjo visai, o likę 2 respondentai sutiko tik iš dalies ir tautinio kostiumo poreikiu šiandieniniame pasaulyje abejojo.

Išvados

1. XIX a. – XX a. pradžioje tyrinėtose šalyse tautinis kostiumas įsitvirtino kaip vienas iš etniškumo simbolių.
2. Atlikus tyrimą nustatyta, kad prasčiausia dabartinė tautinio kostiumo dėvėjimo ir svarbos situacija šiuo metu yra Suomijoje. Tačiau iš visų tiriamų šalių suomių jaunimas jaučia didžiausią informacijos apie savo šalies tautinį kostiumą stygių ir domisi juo. Šie rodikliai teikia vilčių, kad ateityje susidomėjimas Suomijoje tautiniu kostiumu išaugs.
3. Kaip ir tikėtasi, seniausias tautinio kostiumo tradicijas turi Norvegija. Norvegų jaunimas pasižymi tiek turimomis turtingomis žiniomis apie tautinį kostiumą, tiek matomomis stipriomis tautinio kostiumo dėvėjimo tradicijomis. Iš visų tyrinėtų šalių norvegų 18–30 metų respondentai dažniausiai įvairiomis progomis dėvi tautinį kostiumą ir turi bent kelis autentiškus rankų darbo kostiumus savo šeimoje. Norvegai taip pat jaučia mažiausią informacijos stygių, nes reikiamos žinios yra perduodamos iš šeimos narių, t. y. pirminių šaltinių, o ne iš interneto, mokyklos ar pan. Tačiau nors tautinio kostiumo dėvėjimo tradicijos Norvegijoje itin stiprios, tarp jaunosios kartos matomas ryškus susidomėjimo kostiumu mažėjimas. Iš visų tyrinėtų šalių norvegų jaunimo dalis išreiškė mažiausią poreikį tautiniam kostiumui šiandieniniame besikeičiančiame pasaulyje.
4. Palyginus dviejų norvegų kartų rezultatus paaiškėjo, kad tautinio kostiumo aktualumas mažėja. Nors jaunesnioji karta atskleidė išaugusį susidomėjimą folkloro ansamblių veikla, o jaučiamas informacijos stygius itin mažas, tačiau rezultatai parodė mažėjančią dėvėsenos tendenciją, tradicijų perėmimo ir poreikio kostiumui silpnėjimą.
5. Daugiausia susidomėjimo tautiniu kostiumu parodė latviai. Būtent didžiausia latvių pateikėjų dalis atskleidė, kad iš visų tirtų šalių yra labiau-

siai susidomėję folklorinių ansamblių veikla ir joje dalyvauja, taip pat turi didžiausią norą turėti savo asmeninį tautinį kostiumą. Latvių pateikėjai pasižymi ir geriausiomis žiniomis apie tautinių kostiumų regioniškumą, nors vis dar daugiau nei pusė jų prisipažino, kad jaučia informacijos apie tautinį kostiumą stygių. Būtent latvių, manančių, kad tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas ir yra labai reikalingas šiandieniniame pasaulyje, dalis yra didžiausia iš visų tirtų šalių. Todėl šie latvių jaunimo rezultatai atskleidžia galimą tautiškumo ir tradicinių vertybių stiprėjimą.

6. Nors lietuvių susidomėjimas tautiniu kostiumu gana didelis, tačiau lietuvių pateikėjų, savo šeimoje turinčių nors vieną tautinį kostiumą, dalis yra mažiausia iš visų šalių. Taip pat lietuviai pasižymi ir silpniausiomis žiniomis apie tautinio kostiumo regioniškumą, nors informacijos stygių jaučia mažiau nei pusė respondentų. Taigi galima teigti, kad tautinis kostiumas tarp lietuvių jaunimo vis dar aktualus ir susidomėjimas juo gali augti. Į klausimą, ar tautinis kostiumas yra tautos tapatybės ženklas ir ar yra reikalingas šiandieniniame pasaulyje, teigiamai atsakė daugiau nei pusė lietuvių pateikėjų ir užėmė antrą vietą po latvių.
7. Apibendrinus gautus rezultatus galima teigti, kad šiandien domėtis tautiniu kostiumu labiau linkę tie, kurie neturėjo ilgaamžių kostiumo dėvėjimo tradicijų. Nors norvegų respondentai pasižymi stipriausiomis dėvėjimo tradicijomis ir puikiomis žiniomis, tačiau jų požiūris į kostiumo poreikį šiandieniniame pasaulyje yra pats neigiamiausias iš visų tirtų šalių pateikėjų. Tuo tarpu suomių respondentai pasižymi minimaliomis dėvėjimo tradicijomis ir žiniomis, tačiau išreiškia didžiausią norą tuo pasidomėti. Tai pastebima ir tarp latvių bei lietuvių respondentų. Nors turimos žinios ir tradicijos gana silpnos, šių šalių pateikėjai išreiškia didelį tautinio kostiumo ir žinių apie jį poreikį šiandieniniame pasaulyje.

Literatūra

- Jurkuvienė 2011 – Teresė Jurkuvienė. Tautinio kostiumo kilmė ir prasmė. *Liaudies kultūra*, nr. 6, p. 26–39 [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: [file:///C:/Users/Vartotojas/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Lk20116%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/Vartotojas/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Lk20116%20(5).pdf)
- Jurkuvienė 2014 – Apie tautinį kostiumą: pokalbis su Terese Jurkuviene. Kalbėjosi Saulė Matulevičienė. *Liaudies kultūra*, nr. 2, p. 2–4 [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: <file:///C:/Users/VIKTOR~1/AppData/Local/Temp/LK20142tekstas.pdf>
- Karlsonė 2014 – Aina Karlsonė. The Creation of Ethnicity: National Costume as Reconstruction or Construct? *Tradicija ir dabartis*, t. 9 (1), p. 134–144 [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: <http://journals.ku.lt/index.php/TD/article/viewFile/999/1112>

Venskienė 2010 – Asta Venskienė. Lietuvių tradicinis ir tautinis kostiumas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:B.03~2010~ISBN_978-9955-12-562-4/DS.001.0.01.BOOK

Šaltiniai

Delfi 2016, R. Karbauskis: ikimokyklinukams dovanoti po tautinį kostiumą kainuos apie 3 mln. eurų [publikuota 2016-12-15; žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-ikimokyklinukams-dovanoti-po-tautini-kostiuma-kainuos-apie-3-mln-euru.d?id=73178246>

Yle 2015, Finland Celebrates 130 years of National Dress [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finland_celebrates_130_years_of_national_dress/8212942

Jocys 2016 – Virginijus Jocys. Ar tautinis drabužis taps nacionalinės kultūros ir tapatybės išraiška? *Šilainės kraštas* [publikuota 2016-07-01; žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: <https://www.silaineskraštas.lt/kultura/ar-tautinis-drabuzis-taps-nacionalines-kulturos-ir-tapatybes-israis-ka/>

Norway Connects 2015, The Bunad [žiūrėta 2018-12-20]. Prieiga internetu: <https://norwayconnects.org/2015/07/06/the-bunad/>

VDU ER 2639, Medžiaga surinkta pagal anketą „Tautinio kostiumo aktualumas šiandien“. Medžiagą 2017 m. kovo–balandžio mėn. ir 2018 m. vasario–kovo mėn. rinko Viktorija Matuzonytė.

Viktorija Matuzonytė, Laima Anglickienė

THE RELEVANCE OF NATIONAL COSTUME TO THE YOUTH OF LITHUANIA, LATVIA, FINLAND AND NORWAY

Summary

The object of this article is the relevance of national costume for the young people of Lithuania, Latvia, Finland and Norway. In this article young people are defined as persons between the ages of 18 and 30. The aim of this article is to investigate and determine the relevance of national costume and to present the situation among young people from Lithuania, Latvia, Finland and Norway. The material for this research was collected in 2017-2018 by using anonymous questionnaires. Information was provided by 156 respondents. The collected data is stored in the archive of Department of Cultural Studies at Vytautas Magnus University.

The research showed that currently the worst situation of national costume is among the youth of Finland. It became clear that Finnish youngsters feel the greatest lack of information about their national costume and there is the lowest usage of it in today's life. Although the situation of national costume in Finland is quite desperate, Finnish youth express the most interest in obtaining more information about it.

Meanwhile Norway has the deepest traditions of national costume. The youth of Norway have excellent knowledge about their traditional costumes. Furthermore, young Norwegians wear national costumes the most often from all the countries studied, mostly because of the reason Norwegians have a well-founded tradition to give costume as a gift for confirmation. Despite the fact that Norwegian youth stands out with solid awareness about the costume, study results showed the minimum need for national costume in today's world.

A hypothesis was made before starting the research, that national costume has the most important role in Norway. The hypothesis has been partially upheld. In comparison of the result of two generations, a decline of importance of national costume was spotted. Although the younger generation showed quite a big interest into the activity of folklore ensemble and there is no lack of personal knowledge about national costume, the result of importance and a need of national costume was negative.

When it comes to the importance of national costume, the most promising country is Latvia. The study revealed that Latvian youth truly believes national costume to be as a sign of national identity. The research showed that Latvian respondents have the largest interest into folklore ensembles and they express the biggest need of owning a national costume, even though still more than a half admits lack of general knowledge about the costume.

Although Lithuanian interest in national costume is quite high, the results express the absence of national costume traditions. Despite Lithuanian respondents are lacking of general knowledge towards national costume, the research showed that a big part of respondents think national costume is a symbol of identity and is necessary for today's world.